

Nach 219.1 ist nachzutragen: *Petr Bezruč: Schlesische Lieder. Aus dem Tschechischen übertragen und eingeleitet von Rudolf Fuchs.* [Mit einer umfangreichen Einleitung von Rudolf Fuchs.]

Heinz Härtl

Alena Štěrbová: Rozhlas a slovesné umění

(Filozofická fakulta Univerzity Palackého. Olomouc 1976, 113 stran).

Dr. Alena Štěrbová, odborná asistentka katedry bohemistiky a slavistiky na filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, obírá se již delší dobu historií našeho rozhlasu a problematikou teorie rozhlasu jakožto jednoho z nejučinnějších prostředků masové komunikace.

Skriptum Rozhlas a slovesné umění, které napsala, je sice určeno posluchačům teorie kultury, bohemistiky a teatrologie na filozofické fakultě v Olomouci, ale dosah jeho působení je širší — už jenom vzhledem k tomu, že literatury o rozhlase psané v českém i slovenském jazyce je poměrně málo. Patří sem z oblasti historie např. Kapitoly z dějin Čs. rozhlasu I.—VII. (Praha 1964—1968), sborník Padesát let Československého rozhlasu (Praha 1973, Prameny k dějinám Čs. rozhlasu, z oblasti teorie tři studie Josefa Bezdička, dvě studie Václava Růta a jeho disertace z r. 1936 Divadlo a rozhlas (knižně vyšla v Praze teprve r. 1964), kniha Františka Kožíka Rozhlasové umění (Praha 1940), kniha Olgy Srbové Rozhlas a slovesnost (Praha 1941) a několik časopiseckých studií. Štěrbová se ovšem poučila, pokud jde o teorii rozhlasu, také na pracích polských autorů (např. T. Byrski, J. Mayen) nebo na pracích sovětských autorů (např. T. A. Marčenko, autor knihy Radioteatr, Moskva 1970).

Jak podotýká autorka v úvodu ke své práci, chtěla poskytnout „základní materiál o problematice slovesnosti v rozhlase“.

Publikace je rozdělena do dvou oddílů. První z nich — *Z historie slovesného vysílání Československého rozhlasu (1923—1945)* — zpracovává časopisecký a archivní materiál, druhá — *K teorii uměleckých slovesných pořadů* — podává stručnou charakteristiku základních rozhlasových útvarů.

Se zájmem sledujeme počátky českého rozhlasového vysílání. Pravidelné rozhlasové vysílání v pražské stanici ve Kbelích bylo zahájeno 18. května 1923. Československá rozhlasová společnost, která byla ustavena 7. června 1923, přijala za měsíc jméno Radiojournal. Prvním programovým šéfem Radiojournalu byl Miloš Čtrnáctý, redaktor Národní politiky. Prvními rozhlasovými profesionálními hlasateli byli herci Adolf Dobrovolský (zanechal důležité záznamy o skladbě tehdejšího programu) a František Havel. Věstník Radiojournalu, první český rozhlasový časopis, vycházel od září r. 1923. Teprve na jaře r. 1927 začalo se vysílat z Národního domu na Vinohradech. R. 1933 byla dokončena novostavba poštovního ředitelství na Vinohradské třídě, dnešní budova Československého rozhlasu v Praze.

Autorka sleduje dále vývoj programu Radiojournalu, vysílání operních večerů, pohádek, četby na pokračování, dramatických večerů. Od r. 1926 uskutečnil pražský rozhlas i pravidelné sportovní přenosy (reportoval Josef Laufer).

Umělecké slovesné vysílání je spjato mimo jiné se spoluprací Jaroslava Kvapila. R. 1926 vypsal vedení Radiojournalu první soutěž na rozhlasovou hru. R. 1927 stal se hudební historik Miloš Karel vedoucím literárního a dramatického vysílání pražského rozhlasu. V témž roce byl angažován jako první profesionální režisér Jaroslav Hurt, od r. 1906 člen činohry Národního divadla.

V Brně existovalo první rozhlasové studio od r. 1924 na střeše Zemského domu. Vedoucím studia stal se počátkem r. 1925 kapitán telegrafní služby ing. Antonín Slavík. Správně Štěrbová připomněla jméno divadelního režiséra Vladimíra Šimáčka a osobnost dramatika Lva Blatného. Při výpočtu spolupracovníků je sice Oldřich Nový uveden, ale jeho úloha v tehdejší brněnském studiu měla být více vyzvednuta.

První pokusné vysílání na Slovensku se realizovalo v Hanisku u Košic v prosinci r. 1925 a v Bratislavě v červenci r. 1926. Nová bratislavská budova byla dána do provozu r. 1930 (byla to první budova u nás, stavěná pro speciální rozhlasové potřeby). Činnost bratislavské rozhlasové stanice měla Štěrbová vyličit obsírněji; tím vznikla

disproporce např. s vylíčením činnosti rozhlasu v Ostravě, který začal pravidelně vysílat 1. července 1929 — správně jsou zde zdůrazněny zásluhy spisovatele Vojtěcha Martínka.

Počátkem třicátých let dochází k velké diferenciaci rozhlasových pořadů (přednášky, besedy, poezie, adaptace prózy, četba, pásma atd.). Štěrbová právem vyzvedla úsilí Bedřicha Václavka o modernizaci rozhlasového vysílání (pasáže o Václavkovi jsou však rozsahem nadměrné). V souvislosti s rozhlasovou hrou jsou připomenuty zásluhy Josefa Bezdíčka, který je považován za zakladatele české režisérské rozhlasové školy, dále jsou uvedeni Václav Sommer, kritik, autor Divadelních dopisů z Paříže, režiséři Jindřich Honzl, E. F. Burian (vysílání voicebandových pořadů), Jiří Voskovec a Jan Werich (jejich cyklus Zvukových měsíčníků), Miloslav Jareš, Dalibor Chalupa, Václav Růt, František Kožík, angažovaný do Radiojournalu v Brně r. 1933 (jeho proslulá rozhlasová hra Cristobal Colón byla vysílána 20. dubna 1934). Jednou z nejlepších kapitol prvního oddílu práce Aleny Štěrbové je pojednání o počátcích rozhlasové kritiky a estetiky (Bernard Kosiner, Václav Tille, Václav Růt, František Kožík aj.); zde autorka snesla a utřídila cenný materiál. Jenom v náčrtu zůstaly kapitoly o slovesném vysílání českého rozhlasu za druhé světové války a do r. 1948. Větší pozornost slovenskému rozhlasu od let třicátých však postrádáme.

Druhý oddíl, věnovaný teorii uměleckých slovesných pořadů, stanovil místo rozhlasového slovesného umění uprostřed jiných scénických umění a vymezil specifikum uměleckého obrazu v rozhlase. Potom rozebírá Štěrbová rozhlasové pásmo, rozhlasovou reprodukci slovesného uměleckého díla, rozhlasovou adaptaci literárního díla (četba, dramatizace), zamýšlí se nad divadelní hrou v rozhlase (přenos divadelní inscenace, rozhlasová adaptace divadelní hry) a nejmísta — právem — věnuje rozhlasové hře a její realizaci, rozhlasové režii a herectví, přijetí rozhlasové hry posluchačem; v návaznosti na teorii dramatu a na výzkumy divadelní vědy pokouší se Štěrbová modifikovat různé typy rozhlasové hry.

Poměrně bohatý seznam literatury výklady publikace uzavírá.

Závěrem třeba říci, že Alena Štěrbová relativně s úspěchem realizovala dva základní úkoly, které si stanovila. Přehlédla terén a — s výjimkou některých rozsahových disproporcí u připomínaných autorů — napsala dobrým výkladovým slohem potřebnou práci. Snad se časem dočkáme jejího vydání v rozšířené knižní podobě, v níž nebudou chybět ani obrazové přílohy.

Artur Závodský

Goethe: Schriften zur Literatur

Historisch-kritische Ausgabe. Bände 1–3: Text. Bearbeitet von Edith Nahler, Johanna Salomon, Horst Nahler. Berlin: Akademie Verlag 1970–76. 273, 294, 430 S.

Die maßgebliche Gesamtausgabe der Werke Goethes ist noch immer die sogenannte „Weimarer Ausgabe“, die 1897–1919 in 133 Bänden und 4 Abteilungen (Dichterische Werke; Naturwissenschaftliche Schriften; Tagebücher; Briefe) erschien. Die Herausgabe dieser umfangreichen Ausgabe in relativ kurzer Zeit ist bis heute eine bedeutende editorische Leistung geblieben. Jedoch steigerten sich im Maße, als die Goethe-Philologie im 20. Jahrhundert sich entwickelte, die Ansprüche, die an eine textkritisch zuverlässige Goethe-Edition zu stellen sind, und Mängel, auch Lücken, die die alte „Weimarer Ausgabe“ aufweist, wurden immer spürbarer. Sie konnten inzwischen durch wichtige Telleditionen von Goethe-Werken beseitigt und ausgefüllt werden, die jene Ausgabe im Einzelnen revidieren und ergänzen, doch ihre Benutzung als Ganzes nach wie vor erfordern. Der Goethe-Forscher, der auf die Arbeit mit zuverlässigen Goethe-Texten angewiesen ist, steht daher vor der Notwendigkeit, nicht nur die „Weimarer Ausgabe“ und ihr folgende zuverlässige, doch weniger Textmaterial enthaltende Gesamtausgaben zu benutzen, sondern auch Spezialausgaben heranzuziehen, die neu, voraussichtlich sogar endgültig gesichtete und edierte Textgrundlagen bereitstellen. Da in den Kreis der Goethe-Forscher nicht nur Spezialisten, sondern im Grunde alle Wissenschaftler einbezogen sind, deren Forschungsgegen-